САНА ОЛОХ

ХАҺЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫЫ
15 КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 40 (7269) ● 1992 сыл. Муус устар 2 күнэ. Чэпиэр ● Сыаната 8 харчы

Балаҕыанньабыт уустук

Чурапчыга Таатта уутун бырахтарыы күүһү түмэри эрэйэр

Таатта уутун Чурапчы күөлүгэр түһэрии хуһунан бэрт үгүстүк кэпсэтиспиппит, утарсыылар да бааллара. Онтукабыт оройуон салаатыттан өйөөн, үлэтэ саҕаламмыта бир сыл буолла. Быйыл Таатта уоннна Хонду үрэхтэрэ сүүртэхтэрэнэ уулу күөлбүтүгэр киллэрэр тына былааннаан, улахан кэмэйдээх үлэ барар. Билигин алаастар биллиэрин дэлби тэптэрин ыытыллар. Аны айан суолун туораанныгар 142 см диаметрдаах түөрт тимир турба олордуллуохтаах, итиллэр сууккаҕа ортотунан 2 мөл. куб. м уулу аһарыах таахтар. Таатта тас үөһэ быһыллыахтаах уоннна Липпэлээх быһыта бөҕөрөтүллүөхтээх, үрдэтиллиэхтээх. Итти иккі быһыты оногуруга дэлби тэптэриттэн тахсыбыт буору туһаныахтаахпыт. Көрөргүт курдук, үлэ элбэх. Күн-дьыл күүппэт, бириэмэ ыган кэллэ. Онон оройуон кинини тэрилтэлэрин, нэһилиэнньэтин күүһүн толору туһаныахха. Сэлиэнньэбит уунан хаачыллыытын курдук кэскиллээх дьыаатан ким даҕаны туора туруо суоҕа дии саныыбын.

Аастыт күһүн Таатта сүрүн сиэнүн хойут быһыллыбыта, онон быһыт алларааа өрто чараас, оттон чүөмпэ диринг 3 метр. Быһыт уу аннынааҕы өртө иризнэх сытарынан, үрдүк таһымнаах уу нэллэҕинэ кутталы үөскэтиэн сөп. Ол иһин быһыт иккі ортүнэн 20-лии метр кэтиттэн, уулу түгэҕиттэн ыырата 4 метр үрдүктэн тэллэх куттарыахха. Итиннэ, быһа холуйан, 5 тыс. куб. метр буор сөп буолуоҕа. Быһыттарбыт үгүстүк алдьанныылара итиннэ үлэнэн дьарыктаммаппыттан тахсар.

Ордор уоннна быһыкка хаалбыт уулу үрэх сиэнэ аһарарга анаан Таатта сиэнэ аастыт күһүн оногуллубут быһыкка 50 см диаметрдаах турбаны көҥүс уутун таһыыттан кыраан үрдүк тына олордуллуохтааҕа учуоттаныллыбатах. Итти ылыныллыбыта эбитэ буоллар, уу көҥүсэ эрэ хаалыахтаах этэ. Быйыл үрэхтэр халаанныатахтарына, быһыт аана суоҕунан, уулу аһарыы уустугурар. Ол иһин тас үөскэ оногуллар быһыт анныгар төһө уулу аһарарын суоттаан турба олордуохха наада. Итти эмиэ түбүгү эрэйэр.

Күөлбүт нэнэ 188 гектар, орто диринг 1,3 метр. Онон 2,5 мөл. куб. метр каринг уулаах буолуохтаах. Липпэлээх быһытын оногордоххо күөлгэ төһө уу хааларын Хаарыылаах регулятора быһаарыахтаах. Кини билигин күөлбүтүн 90 эрэ см үрдэтэр кыахтаах, оччотугар күөлбүт баара-суоҕа 2 метртэн кыра ордук ууланыа. Онуҥ таһынан регуляторбыт туруга мөлтөх. Халаан уута уһуннук турдаҕына тулуйара саарбах. Аан Тумуһахтаахха уу хаадбатына суоттаныахха күөлбүтүгэр 1,5 м уу эбиллиэн сөп. Оччоҕуна диринг 3 метргэ чугаһыаҕа, уутун саппааһа 9-10 мөл. куб. м тиийиэҕэ. Оччоҕуна эрэ арҕаа баска уу кыһыынары быстыбатын ситиһиэхпит. Күохара үрэҕэ 1983 сыллаахха сүүрдүбүтүгэр күөл туолбута, уу сороҕо аастыта. Итти кэнниттэн 1983—1989 сс. нуормалаах сөҥүү төһө эмэ түспүтүн үрдүнэн 1989—1990 сс кыһын арҕаа чүөмпэлэр уоланнар, ыаллар сүөһүлэрин массыынанан уу бастаран сыл таһаарбыттара биллэр.

Төһө да нуормалаах сөҥүү түспүтүн иһин күөл уута сылга 25 см уолар. Итти кураан сылларга хас эмэ бүк улаатар. Онон түөрт сылга күөлбүт саамай ыырата 1 метр уолбута чахчы. Ол аата күөлбүтүгэр төһө кыалларынан элбэх уулу илдьэ хааллахпытына эрэ тыыммыт үһуохтаах. Итиннэ нэһилиэнньэҕэ кинэгинк өйдөтүөххэ, кинилэр уоннна оройуон кинини бары тэрилтэлэрин улахан нөмөлөрүгэр, өйөбүллэригэр тирэҕирдиэххэ. Уу күөлтэн тахсыытын Хаарыылаах регулятора үчүгэйдик оногуллуор диэри күөл уоннна Хаарыылаах икки ардыларыгар сиринни бүөлэн регулировкалыыр наада. Регулировкалыыр турба төбөтүн шахтнай уу ылардаан оногордоххо турба уулу аһарар кыаҕын толору туһаннарыаҕа. Итти турба балыгы аһарбат анал оногуулаах буолуохтаах.

Турбаны уу кэлэн киниэ Аан Тумуһахтаах алаастан мэрэй ылан баран эрдэ олордон нэбиһэр буоллар уу күөлү толорон баран ааһыа этэ. Үрэхтэр төһө уулу киллэрэллэрэ биллибэт, хойутаатахха күөлгэ хаалыахтаах уу баран хаалыаҕа. Күөлбүт чычаас буолан уолуута улахан, эйиил олох даҕаны бадараанынан көрөр туруктаах. Онон быйылгы халаан уутун мүлчү тупатахпытына табыллар, үрэхтэрбит сүүрдэр күннээх буоллахтарына төһө кыалларынан элбэх уулу тутан хаалар курдук дьаһаныахтаахпыт. Ыраас аһыыр уулаларбыт, эмиэ талыы соболоох күөллэнэрбит, айылҕабытын кэрэ көстүүлүүрбүт бэйэбит иллибит иһиэр баар. Онон бары бүттүүн турунуоҕун.

П. АРЖАКОВ,
пенсионер.

Эрилик Эристиин аатынан совхоз Чакырыгар былырыын арендай предприятие тэриллибитэ. Сыл устата тыа хаһаайыстыбатын бородуукпутун оногорон таһаарыыта бу хаһаайыстыба оройуонга бинир бастыҥ көрдөрүүлэммитэ. Быйылгы кыстык ыйдарыгар тэрээһиниэхтик үлэлээн предприятие сүөһүнү-аһы быһа түһэрбэккэ, сүтүктэрбэккэ кыстыгы эрэхтурах түмүктүүр, күөххэ үктэнэр кыахтаахтыҥ дьаһаммыт.

Чакырга «Маарыкчаан» диэн ыанньык фермата баар. Урут ыччат-комсомольскай фермалар ортолоругар эмиэ оройуонга бинир бастыҥ үлэлээх-хамнастаах коллектив быһыытынан биллэрэ.

Владимир Алексеев эдэр оҕо саһыттан ферма үлэтигэр кыттан, сыстан барбыта. Билигин кинини «Маарыкчаан» ферматыгар бинир баар-суох бастыҥ, тутаах үлэһитинэн, ыанньыксытынан дьоно-сэргэтэ сыаналыыллар, убаастыыллар.

Снимокка: Чакыр арендай предприятиетын ыанньыксыта В. Н. Алексеев.

Т. Кардашевскай фотота.

Бүрүөһүнүн да боруостуо суох курдук

Былырыын сайын Саха сиригэр кэлэн үлэлээн барбыт Китай оҕуруотчуттара огурсуну, помидору аһаҕас халаан анныгар теплицаҕа суох үүнэриэххэ сөп эбит диэн бэрбыт сурахтаахтара. Ол биһиги кинилэр иҥирдик ус сайыны быһа оҕуруотпутуттан арахсыбат буоларбыт ыаллыыбата сыттаҕа, бинир күнү халты туттун да, оҕуруот быраһаай.

Билигин куорат рынокка, маҕаһыыннарыгар атыылаанар оҕуруот аһын ортолдьун хамнастаах киһи хараҕын эрэ дьолугар көрөр. Ол курдук балыскан сыаналаммыт. Ылар ыаҕын суох буоллаҕына, силгин быһа ыйыстан баран аҕа турарбар тиийдэҥ. Сыатар, сайын бэйэбит дьиэбит таһыгар үүнэрэн абыраныр иннибит дии саныытын да, итиннэ эмиэ ноолоох буола оҕуста. Ол курдук, теплица, парник бүрүөһүнэ буолар целлофан пленка сыаната үрдэйбитин үрдүнэн, аны көстүбэт буолла. Эрдэ ыаччымыт 1 метрин 80—100 солк. абыраатаҕыык этэллэр. Бинирдиэн ыаллар кэм өрбөгүнэн сарбаныан үүйүнэн, сатыыр орто тэнгэк таһын ыраахтаан эмиэ теплицаланыахтарын сөп. Оттон совхозтарбытыгар, арендай предприятиелэрбытыгар дьыала хайдаҕый?

Былырыын оройуон совхозтара холбоон 7200 квадратнай метр иэнэҥэх теплицаҕа огурсуну, помидору үүнэрбиттэрэ, итиннэн 44 тоннаны хомуйан кэнилиэнньэҕэ атыылаабыттара. Итиннэ тэнэ хаппыстаны 155 тоннаны, хортуоппуйу 326 тоннаны хомуйбуттара. Күһүн бэйэбит оройуоммут маҕаһыыннарыгар таҥан атыыламмыта үчүгэйэ сүрдэх этэ.

Быйыл совхозтарбыт теплицаҕа оҕуруот астарын үүнэрэллэригэр улахан ыарахаттары көрсүүһүлэр. Целлофан пленка метрин ахсын мүлчүрүйбэккэ тутуллар 28 бырыһыанньаах нолуогу эптэххэ, 51 солк. 20 харчы, аны маны теплица сабардамыгар төгүллэн көр. Совхозтар теплицаларын иэнэ 1000-лыы, 2000-лыы квадратнай метр буолар. Итти үүнэрэр нэнэрэ эрэ. Теплица бүрүллэр сабардама өссө баһаам буоллаҕа. Суот туораҕа сүүһүнэн тыһыынчаны таһаарар, маныаха биэрэрбит мэлигир. Харчы суох. Аны сайын үлэлиэхтээх оҕуруот биригэдэтин, хамнаһын, техника ороскуотун эптэххэ үүнэрбит бородуукпутун сыыһа ороскуот сууматын уйунуо дуо?

Оҕуруот бу салаатыттан дьарыктаныыга төһө да уустуктар үөскэтэллэр, суолта биэрэр хаһаайыстыба, холобур, «Мыҥдаҕаайы» совхоз, огурсуну, помидору үүнэрэр санаалаах. Субуруускай, «Мутудай» совхозтар бэйэлэрин ыыахтарын иһиннэн үлэлэһиэхтэрэ. Арай Карл Маркс аатынан совхоз итиннэн аннастаннна. Оройуон кинигиттэн чугас Ньидьилигэ теплицалаах «Чурапчы» совхоз быйыл урукку теплицатын ангарынан аччатарга быһаарыммыт. Мантан да көстөрүн курдук, ким ыыхтаах эрэ ылсыһарга быһаарымыт курдук. Эрилик Эристиин аатынан совхоз Диринҥэҕи агрошколаны кытта теплицаҕа оҕуруот аһын үүнэрэргэ дуогабардаһыахтааҕа бүрүөһүн пленката көстүбэккэ таах хаалар балаҕаннньалаах.

Аастыт нэдиэлэҕэ тыа хаһаайыстыбатын оройуонаҕы управлениета Саха сиринээҕи «Агропромхимия» производственнай холбоһуктан бинир тонна кэринэ целлофан пленканы булбута туохха да тун буолуо суох, рассадаҕа эрэ тиийэр үһү.

Номнуо муус устар тиийэн кэлэ, сайын теплицаҕа үүнэриллэр культуралар араскыларын тартарыы, буорун бөлөмнээһин билиҥиттэн саҕаланыахтаах. Олох долуой тугу да үүнэрбэккэ хаалахпытына, куораттан, атын сирдэртэн ким эрэ аҕалан атыылырын кэтэһэн маҕаһыын даарын аалларбытыгар тиийиэхпит.

Билигин хаһаайыстыбалар, төһө да саҥаттан тэриллэн бэйэлэрин бэйэлэрэ дьаһанар суолта киирбиттэрин иһин, оҕуруот хаһаайыстыбатынан дьарыктаныыларын эбиэскэнэ, этэргэ дылы, туох баарынан бөрөкөн-харанан киһи доруобуйатыгар туһалаах, витаминнаах оҕуруот астарын үүнэрингэ ылсыһан үлэлиэхтээхтэр.

Оттон теплицаны тэриннигэ, барытын эрай эрэ целлофанынан буолбакка, туспа дьиэ-уот тутан оногуннаахха хайдах буолуой?

П. СЫРОВАТСКАЙ.

БОЛУГУРДАР ХОРТУОППУЙ ОЛОРДУОХТАРА

Болугурга урут хортуоппуй олус олгөмнүк үүнэрэ. Оны барса суох диэн олорпот буолтара сүүрбэ сылтан орто. «Мыҥдаҕаайы» совхоз агронома Иван Иннокентьевич Сивцев дьүккүөрдээх туруорсуутунан быйылгыттан болугурдар хортуоппуйу олордууга эргиллэр буоллулар. Ол курдук, сиэмэ буолар 10 тонна «Бармас» диэн хортуоппуй суорда булуннна.

«СО» корр.

ТӨРӨӨБҮТ АЛААСПЫТЫНЫЫ, ИЙЭ

С. А. Новгородов аатынан Чурапчы орто оскуолатын 120 сыла туолуутугар

Үлэҕэ, үөрэххэ үһүйан

Юбилейдаах үөрэх дьылыгар оскуолаҕа 1003 оҕо үөрэнэр, 111 учуутал, иитээччи үлэлиир. Коллектив РСФСР оскуолатын үтүөлээх учууталлара А. А. Борисова, Г. Г. Пинигина, Саха Республикатын үтүөлээх учууталлара В. М. Неустроев, В. И. Сивцева уо. д. а. таһаарыылаахтык, айымньылаахтык үлэлии сылдьар учууталлар аатарыттан кэлэн тутуллар. Учууталлартан 18-һа оскуола бэйэтин выпускниктара.

Интэр-үөрэтэр үлэҕэ сага ыымалары киллэрии, оҕо дьоҕурун сайыннарыыга үлэ кэлин сылларга балай да күүһүрдэ. Ол түмүгэр оскуоланы кыһыл көмүс медальынан бүтэрээччилэр ахсаннара, үрдүк уонна орто авал үөрэх заведениеларыгар киирии эрдэхэ ыһар. Үөрэнээччилэр ороһуоннаах предметтэй олимпиадаларыгар кэлин сылларга бастыҥнар ахсаннарыгар сылдьыбыт: З. Адамова, Л. Сивцева, П. Захарова, П. Павлов, Т. Попова уо. д. а. республикаҕа ыытыллар олимпиадаларга ситиһиилээхтик кытыннылар.

Оскуолаҕа 1983 сылтан математиканы, 1988 сылтан историяны дириҥэтэн үөрэтэр кылаастар үлэлиилэр. 1990 сылларааҕа гуманитарнай кылаас аһыллыбыта. Ити кылаастарыҥ бүтэрбиттэртэн сорохторо, холобур, Н. Д. Попова, Р. И. Кандинская математик, А. С. Морфунова экономист, Т. Ноева учуутал идэтин ылан үлэлии сылдьаллар. М. Ноева Москватаабы гидромелиоративнай институкка, В. Макарова тыа хаһаайыстыбатын институтуттар, С. Васильева, А. Адамова, М. Макарова филолог идэтигэр үөрэнэ сылдьаллар.

Оскуолаҕа методическай үлэ 11 бөлөҕүнэн ыытыллар. Хас биирдиилэрэ идэлэрин толору баһылаабыт, өр сылларга үлэлээбит опыттаах учууталлар салалталарынан аналы сыллараах-соруктаах үлэлиилэр. Национальнай оскуола концепциятын олохтоох киллэрии сорудаҕын быһаарар семинар-совещание маныаха 11 хаһыанан бэлиэтэбитэ. Национальнай оскуола диэн аныгардыллыбыт программаҕын оноруурга С. В. Васцева, М. А. Борисова, Н. К. Кононова, А. А. Борисова, А. С. Иустинова [illegible] үлэлэстилэр.

Алын кылаастар учууталлара М. Д. Неустроева оҥорбут «Ураанхай саха оҕото» программата республикаҕа биһиргэнэ. Мария Дмитриевна билигин итэҕ программатыгар пособие сурунан эрэр. Методическай холбоһуктар кэтэрилэн аһаҕас уруоктарыа ыытылы былаанналаахтык тэриллэр. Эдэр учууталлар Р. Г. Попова, Т. В. Павлова, Н. А. Белолюбская өмүк тылларын учууталларын республикатаабы семинарыгар бөҕэрбит аһаҕас уруоктара биһиргэнилэр. А. С. Яковлева, М. П. Старостина, С. Е. Потапова, Р. П. Толстоухова уо. д. а. сыл ахсын педагогическай аарыыларга ситиһиилээхтик кытталлар, бэйэлэрин опыттарын түмэн атыттары кытта сиэлэрэйдик үлдэстэллэр.

Үлэ—олох, кэйиилэ буолуу төрдө. Оҕону иитиигэ биһиэхэ ити биир сүрүн төрүт буолар. Оскуолаттан оҕо төһө кылларыгын дьоҕурун сайыннаран, наадалаах идэлэри баһылаан тахсарын хаачыйар соруктаахпыт. Билигин IX—XI кылаастарга кулинар, водитель, тутаччы, эмчит идэлэригэр үөрэтии киллэрилиннэ. Учууталлар Е. М. Перяков уонна А. А. Софронова дьулуһан, үгүс бириэмэлэрин биэрэн туран үтүө суобастаахтык үлэлилэлэр. Аалыт үөрэх дьылыттан аны оҕо садын интэриэннэрин баланнаар кылаас аһылынна. Үөрэнээччилэр кооперативтарын тэриллиэҕэ бэлэмнэстэбит. Оскуолаҕа сайынгы өртүгэр үлэлиир пришкольнай **учаастак баар.**

Маны сэргэ оскуола үлэтигэр биллэр-көстөр ыарахаттар да суох буолбатахтар. Быктахтык ыалдьахха, оҕолор алта корпуһунан тарҕанан үөрэнэллэрэ үлэни тэрийиигэ ыарата суох эмтэйдэх. Дьиэлэрбит туруктара, ханнэрэ биллиигин көрдөбүлгэ ырааҕынан эмтиэтээбит.

Оскуола бары үөрэнээччилэрин, үлэһиттэри, бу оскуоланы чугастык, күндүтүк саныыр Чурапчы бары олохтоохторун, выпускниктарбытын 120 сылларааҕы юбилейынан өҕөрдэлиннибит. Үлэҕэ, үөрэххэ ситиһиилэри, дьолу-соргуну баҕарабыт.

Е. МОНАСТЫРЕВА,
оскуола завуһа.

Чурапчы оскуолатын бастакы учуутала Николай Прокопьевич ПРИПУЗОВ

Үчүгэй түбүктээх олордубут

Оскуолабытыгар үрдүкү кылаас үөрэнээччилэрин совета үлэлиир. Манна оҕолор идеялары бэйэлэрэ киллэрэллэр. Иккис сонун саҕалааһынынан үөрэнээччилэр кооперативтара тэриллибитэ буолар. Манна кыргыттар инстэнэргэ, уолаттар уһаарга үөрэнэллэр. Биниилэр оҥорбут маллаҕын-саллаҕын нэйиэннэ хамаҕатык атыылаһар. Учуутал Мария Семеновна Слепцова кыргыттарга хаһыс да сылын «Дьүөгэ» кулуубу үлэлэтэр. Кулууп чилиэннэрэ дьиэнн-уоту бэрийэргэ, инстэнэргэ, баайарга, астыырга, о. д. а. үөрэнэллэр.

Быйылгы үөрэх дьылыгар хас субуота ахсын араас **тематическай** бинэрдэр ыытыллаллар. Улахан интэриэнэ КВН ыытыллыбыта. Конкурс төһө да уһуннун ыытыллыбар көрдөөхтөр, өйдөөхтөр күрэс быыльаһыылара кими да салгыппата. Эмиэл эмиэ ыытыллара буоллар диэн баҕа саналаахпыт.

Өбүгэ үгэстэрин, кини олоҕун сиэрин-майгытын билиҥэрнигэ «Толбоннуор уһун суһуох» конкурс көмөлөспүтэ чуолкай. Суһуох саха кыһын бастыҥмааны кинэргэлэ, кини уратыта эрэ буолбатах, бу кини норуотугар ытыктабылын, кини өйүн-сааатын интэриэннэтин эмиэ кордорор.

Оскуола юбилейын корсо уус-уран самодеятельноһы көрүү эмиэ ыытылынна. Быйата, элбэх түбүктээх, интэриэһинэйдик олордубут. 120 сылааах юбилей үөрүүнэ дьыла үгүс үөрэнээччи өйүттэн өр кэмнэ сүтүө суоҕа. Бу туһунан туһанан биирдэ үөрэнэр табаарыстарым ааттарыттан учууталларбытын, бинир оскуолаҕа үөрэнэр оҕолорбутун юбилей үөрүүлээх күнүнэн өҕөрдэлиннибит, сир үрдүгэр баар бары үчүгэйи баҕарабыт.

Зоя АДАМОВА,
XI кылаас үөрэнээччитэ.

Кини албан аата үөрэнээччилэригэр

Аҕыйах хонуктааҕыта Саха сирин общественнай лингвист-ученай С. А. Новгородов төрөөбүтэ 100 сыла туолуутун бэлиэтээтэ. Сахалыы суругу-бичиги төрүттэабит, хас да өмүк тылын билэр лингвист аата Чурапчы оскуолатыгар хаттаан ингэриллиннэ. Саха уус-уран литературатын аҕата Алексей Елисеевич Кулаковскай—Өксөкүлээх Өлүксүй, саха бинир бастакы үрдүк үөрэхтээх ааҕыа, Л. Н. Толстойдуун доҕордоспут П. Н. Соколыников, Социалистическай Үлэ Геройа, саха народнай суруйааччыта Д. К. Сивцев—Суорун Омоллоон бу оскуолаҕа үөрэнэн улахан олох хартыгар тахсыбыттара. Оскуола коллектива манна үөрэммит наука доктордара Г. П. Башарин, Е. Н. Коркина, Ленинскэй бириэмиитэ лауреата Д. Д. Красильников, этнограф С. Н. Дьячковскай-Сэлэн Боҕо, саха народнай суруйааччыта В. С. Соловьев-Болот Боотур, Саха Республикатын үтүөлээх артиһа В. А. Саввин, эдэр кэлүөҥ ученайдар—бырааттыы биологтар Владимир Николаевич уонна Николай Николаевич Винокуровтар, кэрэхсэбилин Николай Иванович уонна Нюрбина Дмитриевна Ефимовтар, убай-балыс Альбина уонна Иннокентий Поксеевтар уо. д. а. үгүс, элбэх саха норуотун бүттүүнүн таптаһын, махтаһын ылбыт үтүөкэн үлэһит, чаҕылхай талаанныах дьоннорунан кэлэн туттар.

1872 сыл муус устар 4 күнүттэн 1914 сылларааха диэри бу оскуола начальнай народнай училище диэн аата уонна Чурапчы, Таатта, Амма ороһуоннарын хабар Боотуруускай улууска бастакы уонна соҕотох оскуолаан буолара. Бастаан норуот үбүтэр үлэлээбитэ, онно 25 иһилиэктэн 25 уол киирэн үөрэммит. Бинир бастакы учуутальыан кэлин биллиилээх кыраайы үөрэтээччи, Үлэ Геройа диэн бочуоттаах аатын ылбыт Петр Хрисанфович Стародатов диэн казак үлэлээбита. Кини Чурапчыга Феликс Конуун улуу французскай революция буолбута 100 сыла туолуутун бэлиэтээһинин тэрийбиттэрин иһин Бүлүүгэ көскө ыытыллыбыта.

Чурапчыга үөрэммиттэр көскө кэлэн улууска олоҥо сылдьыбыт Н. Л. Мещеряков, Ф. Я. Кон, С. С. Трусевич, В. К. Курнатовскай уо. д. а. сабыдыалларыттан Саха сиригэр Советскай былааһы туруторуу күүскэ үлэлэтэ сылдьыбыттэрэ. Үөрэнээччилэр Лия Котенко, Уот Субуруускай, Нестор Соловьев, Петр Кривошапкин, Иван Парфенов, Николай Дьячковскай-Тытыгынай, Иосиф Трофимов, Георгий Беляев, Дмитрий Дьячковскай ороһуон бастакы коммунистарыттан, комсомолцтарыттан, кыһыл партизаннарыттан буолбуттара, биэс уонна уон улуус дьаданналарын конференциялларын ыытыспыттара. Норуот коҥул буолуутугар оҥорбут үрүн бандьыыттар 1922 сыл от ыйын 5 күнүгэр илин күрүүлэриттэн оскуоланы, балыыһаны уоттаан күл-көмөр оҥорбуттара. Онуу А. А. Новгородов уонна Г. К. Беляев харчы хомуйан, барабаан кэртэрэн сакаттан тутуттара. Ол ШКМ (школа колхозной молодежи) эта. 1950 сыллараахтан орто оскуолаҕа кубулуйбута. Саамай улаатан 1966 сыллараахха 1015 үөрэнээччиламмыта. Онно 83 учуутал үлэлээбитэ.

Оскуола үөрэнээччилэрин ситиһиилэриннэн, кыайыыларыттан албан аатырар, Оттон Чурапчы орто оскуолатын үтүмэн үгүс үөрэнээччилэрэ төрөөбүт норуоттарын, иҥэ буоллаҕына албан аатырдыбыттара, үрдүкү кэтэхпуттэрэ. Кинилэр хас биирдиилэрин дьыдьатын кытта улуус кырдьаҕас оскуолатын аата быстыспат ситимнээх.

Г. ЕФИМОВ,
оскуола урукку директора, Саха Республикатын культуратын үтүөлээх үлэһитэ.

КҮНДҮТҮК САНЫЫБЫТ

Муус устар 3 күнүгэр оскуолабыт аһыллыбыта 120 сыла туолуутун бэлиэтиэхпит. Бу түгэннэрэ туһанан 1979 сылларааха оскуоланы бүтэрбит X «б» кылаас аатыттан үчүгэйдэр үйэйбит ытыстыыр учууталларбытыгар махтал-баһыыба тылын тиэрдэбит, бу уоруулаах күнүнэн итэҕэстик-истэҥник эҕэрдэлиннибит.

Оскуолаттан арахсыыбыпыт хайыы-үйэ уон үс сыл буола охсубут. Бэҕэһээ эрэ курдук этэ дии саныыбыт. Оскуола ыарахан аанын аһан киирбиппит. «А» бөлөхтөн саҕалаан билии киэҥ муоратыгар сиэтэн киллэрбит мантайгы учууталбыт Февронья Ивановна Ефимова кэрэ кэпсээннэрин, уруокка буолбут түгэннэри муста эрэ түстэрбит истиҥ-иһирэх тылынан ахтабыт. Билигин кини үөрэнэн кыракый уолаттара, кыргыттара бэйэбит ыал нийэтэ-аҕата буоллубут, үөрэх-билии үрдэллэрин дабайан республика араас мунньуктарыгар үлэлии-хамсыы сылдьыбыт.

Олохпутугар улахан сабыдыалы оҥорбут учууталыыан Марфа Владимировна Сивцева буолар. Учууталбыт бэйэтэ иккиэн уол оҕолоох. Улахана Владислав нийэтин курдук учуутал буолла—оҕо музыкальнай оскуолатыгар үлэлээн эрэр. Аччыгыйа Сергей кэрэхсэбилин, армияҕа сулууспалаан баран билигин Бөрөө үлэлии сылдьар. Алтыс кылааска үөрэнэр күүммүтүгэр кини биһиэхэ кылаас салайааччытынан анаммыта. Эйэҕэс майгытынан, бараммат бэйаам фантазиятынан, ийэлии эйэҕэс сыһыанынан кини биһигинни тута абылаабыта. Ити курдук онуос кылааһы бүтэриэхпитигэр диэри эн-мин дэсиһэн үлэлээн элбэхтэ үөрэппитэ. Марфа Владимировна английскай тылы үөрэтэрэ. Кини уруоктара мэлдьи интэриэһинэй буолааччылар. Аҕыйах сыллааҥы үлэтин түмүгэр элбэх оҕо кини суолун батыспыта. Билигин Т. Н. Аммосова Сылаанна, И. С. Соловьева интернат-оскуолаҕа, Н. А. Чиэчева Чурапчы оскуолатыгар ити тылы үөрэтэллэр. А. П. Васильева

ИЛИИТИН СЫЛААҺЫНЫЫ ӨРҮҮ КҮНДҮ

Учуутал үөрэтэр оҕону, ...ста кыракый оҕону: ...ҥ курдук уһанан, Уһааран, Киниттэн киһини таһаарар: Чаҕылхай учуутал— Чаҕылхай киһини, Көннөрү учуутал— Көннөрү киһини.

Итинник эбээт учуутал үлэтин үрдүк анала! Оттон ону хайдах толорон, үлэлэн-хамнаан ааспыты күн-дьыл бэйэтэ сөгөрдөн ылан көлүөнэттэн көлүөнэҕэ тириэрдэн истэҕэ... Маныаха күннэҕи ситиһиигин, кыайыыгын-хотуугун муннук аайы ботутураан, киһи аайы кэпсээн ыраапватыг чуолкай. Ол да иһин сангата-ингэтэ суох барытын бүтэрэ-оҥоро, үйэлээҕи-кэскиллээҕи оҥордорбун диэн туппут илиитин ыһыктыбакка хоруйан үлэлиир киһи дьон-сэргэ ытыктабылын ылар.

Биир оннук сэмэй, кнэҥ билиилээх-көрүүлээх, оҕолор куттарын-сүрдэрин тутар учуутальнан М. И. Хоютанова буолар. Кини 1975 сыллаахха СГУ физико-математическай факультетын бүтэрбитэ. Онтон ыла талан ылбыт идэтинэн таһаарыылаахтык үлэлиир. Мария Иустиновна 1980 сыллаахха «Норуот үөрэҕириитин туйгуна» знагынан бэлиэтэммитэ.

Бу айымньылаахтык үлэлиир педагог үөрэтэр предметигэр уонна салайар кылааһыгар ыытар үүгэ өрүттээх үлэтин ыытыытын-чымпытын эридьиэстин барбакка, үлэтин биир сонун, кэскиллээх ҥоскуйугар эрэ тохтуохпун баҕарабын.

Олоххо олук охсуһан

Орто оскуоланы олох аҕыйах сыллаҕыта бүтэрбиттэр компьютер туһунан бэрт кэмчи, быстах-остох эрэ өйдөбүллээх этилэр. Биллэрин курдук, билигин бу чахчы-баччы «дьиктилэрдээх», олохпут иннинэ сайдыытын быһаарар дьыаланы Саха сирин бары оскуолаларыгар киллэртээн эрэллэр.

Биһиги оскуолабытыгар икки сыллаҕыта 46 тыһ. солк. суумалаах 13 компьютернай массыыналар эҕалыллыбыттара. Оҥу оскуола физик учуутала Мария Иустиновна оскуола бинир муннук кылааһыгар туруортарбыта. Миэстэ кэмчитинэн 8 эрэ массыына дьиҥнээхтик таҥыллыбыта. Бу кыракый кабинекка Мария Иустиновна «УКНЦ» диэн компьютердарга уруоктары үрдүк таһымнаахтык ыытар, баҕалаахтарга куруһуон аһан үлэлэтэр.

Үөрэх программата «Бейсик» анал компьютер-ноой тылынан толоруллар. Бу тылга үөрэммит оҕолор уустук суоттааһыннары, тэҥнэбиллэри ырытан таһааралларын, араас үлэлэр сорудахтарыгар программалары оҥороллор. Кабинет төбө да кыараҕаһын, салгын тиэбэтин үрдүнэн Х, XI кылаастар 170-са үөрэнээччилэрэ уонтан тахса бөлөхтө хайдыһан дьарыктаналлар.

Киһи айылҕата да араас. Бастаан утаа, мунутах саная-бар буоллаҕа, бу үөрэтэр саҥа тэриллэр биһиэхэ, быстан-ойдон олорор Чурапчыбытыгар, дэбигис улахан туһаны аҕалыахтара суоҕа, эдэрдэрэ интэриэһи үөскэтэ охсуохтара суоҕа, көннөрү оонньуур тэриллэ кубулуйаллара буолуо дии саныырым. Ол сыһыа эбит. Билигин 15-17 саастаах оҕолор компьютеризацияҕа тардыһыылара, уустук сорудахтары аҕаан-суоттаан таһаарыыга, маныаха бэйэлэрин программаларын аттаран оҥоруурга дьулуурдара, баҕалара улаханык сөҕөбүн. Ол биир туоһутунан үөрэнээччилэр «Компьютер» куруһуокка таптаан сылдьыылара буолар. Сорохтор хайыы-үһэ клавиатураҕа үлэлиргэ, графическай редакторы, анал программаны оҥоруурга, массыына көмөтүнэн суоттааһыҥҥа дьоҕурданан эрэллэр.

Бу үөрэх дьылын ахсыныытыгар ыытыллыбыт ойбуоннааҕы олимпиадаҕа Мария Иустиновна оҕолоро эрэллээхтик бастаатылар. XI «б» кылаас үөрэнээччита Проня Неустроев 32 балы хомуйан чаҕылхайдык кыайбыта. Коля Мохначевскай, Алеша Кузьмин, Женя Егоров, Сеня Собакин уо. д. а. куруһуокка утумнаахтык дьарыктаналлар. Кинилэр бу «дьиктимассыыналар» иннинэ олох торуттар, үүнэллэригэр-сайдалларыгар эйбэх көмөнү, көдьүүһү биэрэллэригэр сыарбахтаабаттар. Оттон онно олук уурааччы М. И. Хоютанова саҥа үөскэтэн эрэр ыллыга тэрдэн айан суола буоларытар, онно чаҕылхай талааннар күөрэс тына түһэллэригэр эрэнэҕи эрэ баҕарыллар.

Г. СИВЦЕВ.

БАСТАКЫ ЛАУРЕАТТАР

Быйыл биһиги оскуолабытыгар биир дойдулаахпыт сахаттан бастакы диэтвист-ученай С. А. Новгородов аата хаттаан ингэрилиннэ. Оскуолаҕа, педсовет уураахынан, Семен Андреевич Новгородов аатынан бириэмийэ олохтонно. Лауреат аата туйгун үөрэхтээх, бастыг общественник үөрэнээччилэргэ ингэриллэр. С. А. Новгородов аатынан бириэмийэ бастакы лауреаттарынан буоллулар:

Зоя АДАМОВА—XI кылаас үөрэнээччита. Зоя маҥнайгы кылаастан туйгунук үөрэнэр. Алын кылаастарга ордук тылга дьоҕурдааҕа, билигин историяны диригэтэн үөрэтэр кылааска үөрэнэр. Оскуолаҕа уонна ойбуоннаа кыайыылаахтара. Саха тылыгар республиканскай олимпиадаҕа икки төгүл бастаабыта. Үөрэхтэ ситиһиилэрэ республика норуот үөрэҕириитигэр министерствотын грамотатынан бэлиэтэммитэ. Эрдиэк Эрнстиин төрөөбүтэ 100 сыла туолуутугар аналлаах ойбуоннааҕы көрүүгэ кыттан бастаан, научнай-практическай конференциҕа кыттар бырааппытаммыта. Сүүрүүгэ, волейболга, баскетболга оскуола сүүмэрдэммит хамаандатын чилиэнэ. Учуутэйдик ыллыыр, үгүүлүүр. «Дьиэрэгнэй» ансамбльга дьарыктанар. Оскуола үрдүк кылааһын үөрэнээччилэрин советын председателинэн үлэлээбитэ. Уопсай дьыала туһугар эпиэтинэстээх, үчүгэй табаарыс.

Петя ПАВЛОВ—XI кылаас үөрэнээччита. Математиканы диригэтэн үөрэтэр кылааска үөрэнэр. Математикаҕа уонна физикаҕа ойбуон олимпиадаларыгар кыттан сыл ахсын кыайыылааҕынан тахсар. Оскуолаҕа ыытыллыбыт, биһиги ... ол кэмнэ биригэ сылдьыбыт кырдьаҕас наставник тарбытын күндүтүк саныыбыт.

Ити курдук оскуолаталаҥы сылларбыт биһиги иннибит олохпутугар улаханык сабыдыаллаабыттара, ойтон-сүрэхтэн сүппэт кэрэ өйдөбүлү хаалларбыттара. Үөрэммит оскуолабытын, учууталларбытын төрөөбүт алааспыт, нйэ илиитин сытаанын курдук күндүтүк саныыбыт, ахтабыт.

Х «б» кылаас выпускниктара.

...аха театрыгар тылбааспытынан үлэлиир. О. Матрова уонна Л. Игнатьева ...ннэ омук тылын учуутаннэлээхтэр. Учуутал... бэйэтин идэтигэр ...ннэрэ. Об...твеннай үлэҕэ олус ...ннэстээхтик сыһыаннаһыллар. Кылаас таһымнаах дьаһаллары бары уонна ...ай сүбэнэн тэрийэрбит. ...ьаан Захаров көҕүлээһиннэн вокальнай-инструментальнай ансамбль тэриммиппит. Ансамбльбыт ...ннистката Катя Тытыгынова ити идэтин салгыы ...ннаран профессиональнай ырыаһыт буолбут. Учууталбыт көҕүлээһиннэн оройуоннааҕы типографияны кытта шефтэспиппит. Улахан бырааһынныыктарга иннилэригэ тиийэн концерт көрдөрөрбүт, субуотуннуктуурбут, походтарга сылдьарбыт. Оскуоланы бүтэрээт да «Оскуола — производство — үрдүк үөрэх» девиизэн салайтаран кылааһынан тутуспутунан «Чурапчы» совхоз Бэрэтигэр бу оскуолаттан бастакынан үлэлии тахсыбыппыт. Маны үлэлиир сылларбытыгар араас ыарахаттары көрсүбүппүт, үлэ, дьон сыһыана диэн тугун билбиппит. Эдэр саастыбыт көрө кэмнэ иллээхтик атаарбыппыт, биһиги ...

САХАЛЫЫ САҤА САТАРААТЫН ДИЭН

«Ураанхай саха оҕото» диэн саха оҕотун сахалыы үөрэтэн-иитэн таһаҕар сонун санаалаах программаҕа үлэлэһэ сылдьар дьоннортон биирдэстэрэ Чурапчы орто оскуолатын учуутала Мария Дмитриевна Неустроева. Кинини көрсөн сэһэргэстим.

—Программаны оҥоруулуу эссе былырыын Елена Михайловна Дьячковская, Валентина Афанасьевна Тимофеева, Аграфена Гаврильевна Абрамова буолан кыттыһан саҕалаабыппыт. Бу соторутааҕыта национальнай оскуолалар институттарыгар ити концепциябын көмүскэн кэлбитим. Икки күннээх семинар түмүгэр «Саха торут культурата» диэн программа баар буолуохтааҕа чуолкайдаппа. Миэхэ субу аҕай сурук кэлэ сытар, онно программаҕа фольклору эбэн оҥорон ыыт диэн көрдөспүттэр. Онон үлэ эбэх.

—Мария Дмитриевна, билигин дойдуга чааһынай оскуолалар аһыллан үлэлээн эрэллэр. Эн бу концепцияҕар олоҕуран оннук оскуола аһыаҥ этэ дуо?

—Ол туһунан толкуйдуу иликпин. Оннук оскуола, көмө, тирэх баара буоллар, куһаҕана суох буолуо этэ.

—Эн оҕону үчүгэй буол, алдьатымакээһэтимэ диэн үөрэтэҕин. Дьиҥ олоххо онтукаг төттөрү өртө кестөрө эбэх. Итини оҕо хайдах ылынай?

—Тас эйгэ дьайыыта улахан. Биһиги ону үлүбөй үтүктэбит, бэйэтэ өйдөөхтөйдөох, сиэри-туому тутуһар киһини иитэргэ соруктанабыт. Оҕо, киһи бэйэтин тылын, дойдутун үчүгэйдик билиэн наада. Баччаанта диэри атын омук сэбыдыалыгар охтон кэллэхпит дии. Холобур, айылҕа үөрэҕэр соҕуруу дойду отун-маһын ордук дьаныһан үөрэтэбит. Оттон бэйэбит алаастарбытыгар, тыаларбытыгар туох үүнэрин, уратытын тоҕо эрэ билэргэ дьулуспаппыт. Тулалыыр отун-маһын сэргиир оҕоттон куһаҕан киһи тахсыа суоҕа буолуо. Маны сэргэ кылыга-сүөлгэ харыс сыһыаны иитэ сатыыбыт. Тыынар тыынааҕы абаатыы көрөр оҕо үчүгэйи өйдүүрэ ыарахан.

Саха—аймаҕымсах омук. Ону сөргүтэр сыалтан маҥнайгы кылаастан нйэ, аҕа, эбэ, атын уруу-аймах туһунан билиннэрэбит. Онтон салгыы аймахтаһыы картатын оҥорторобут. Биллэн турар, төрөппүттэр көмөлөһөллөр.

Суол үгэһэ сахаҕа урукуттан баара эбэтэр билиэхэ ...

...доҕордоох, айан аргыстаах». Ити барыта айаны-суолу кытта сибэкэстээхтэр.

—Ханнык үгэстэри ордук тутуһуннараҕыт?

—Үөрэхпит барыта үгэстэргэ олоҕурар. Ыаллаһыы, аламаҕай кэпсэтии, доворго-атаска сыһыан. Үөрэхпин оҕолор сүрдээҕин интэриэһиреннилэр, саха сахата тардар быһыылаах. Национальнай таҥаһы-сабы эмиэ үөрэтэбит. Тоҕо маннык таҥналлардан, туох уратылаҕын быһаарабыт.

—Кут-сүр, айыы үөрэҕэ киэҥник дэлэйдэ. Сорох критикалыыр, сорох олус саҥаарар. Эйиэн?

—Кут-сүр бүтүн буолуута тутуһуллуохтаах. Ол сиэрэмнэйгы ыраатын кытта сибэкэстээх. Оттон иччи, абааһы диэни олох эрдэлэрбэппин. Олус уустук, ситэ үөрэтиллэ да илик.

—Обуоҥайы тоҕо киллэрэн эрэҕит?

—Фольклор биир жанрын быһыытынан көрөбүн. Билиҥиннэрии быһыытынан куруһуокка киириэхтээх.

—Эн концепцияҕын чурапчылар тоҕо туһаналларый?

—Оройуоҥҥа барытыгар киирэн эрэр, сөбүлүүллэр. Программаҕа эбэллэрэ-көҥүрэтэллэрэ бэйэлэрин дьыалалара. Дьоҥҥо сонноообоппун. Миэхэ туһанар буоллахтарына үчүгэй.

—Кабинетыҥ үлэлиргэ аппиэттэһэр дуо?

—Элбэх матырыйааллараах буоллаххына, маннык да хоско үөрэтиэххэ сөп. Оҕолору ордук сахалыы оонньуулар сайыннараллар эбит,—диир Мария Дмитриевна.

«Ураанхай саха оҕото» программа үөрэтиллэр. Оҕону кыра эрдэҕиттэн иитэр, уйуйар ньымалар норуот ахсын баалларын уонна бэйэлэрэ уратылаахтар. Биһиги да, билибит бэрэмдэйин хастахпытына, тыһыынчанан сылларга муспут баайбыт, омук буолан кэлбит уратыа ньымабыт нуорэйэн тахсыа турдаҕа. Оччоҕо тыйыс дойдубутун «Кинрбэт күннэх, кэрэбэт кэҕэлээх» ус саха үөрдэн уодуйар, үтүө сиригэр кубулутуохпут турдаҕа.

Н. МОНАСТЫРЕВ.

Эҕэрдэлиибит!

Таатыыр уолбут, каргаммыт, ийэбитин, эйэбитин ЕФРЕМОВ Анатолий Васильевичы 60 сааһа туолбут кэрэ-бэлиэ юбилейынан истиҥник үрүйдүбүт-айхаллыыбыт. Биһиэхэ истиҥ сыныаныг, аналах санааг, үтүө сүбаг, ахсаабат кэмнэг пиин барда махтал тылларын этэбит. Алаһа дьэбит туллар тутаадаада байыаллыыт, биһиги үөрүүбүт уонна дьолбут туһугар өссө үйүн үйэлэн, доруобай буол!

Нйэг, каргэнниг, оҕолорун, сиэнэриг, кийит-тэриг, күтүөттэриг.

x x x

Күүдү аҕабытын, эйэоктин, аймахпытын ЕФРЕМОВ Анатолий Васильевичы 60 сааскын туолбуккунан истиҥник эҕэрдэлиибит. Чэгиэн доруобуйаны, кэрэ саскыны, барда-баай дьолу, үлэ үөрүүтүн, аймах-билэ, атас-дөҥөр дьоннорун алгыстарын ыла сылдьыҥнар баҕарабыт.

Уолуг Василий, кийитиг Ольга, сиэнэриг Толя, Валя, Поповтар.

x x x

Күүдүтүк саныыр күтүөлүт ЕРМОЛАЕВ Николай Васильевич, төрөөбүт күнүгүнэн, 55 сааскын туолбуккунан эс сүрэхтэн эҕэрдэлиибит. Эйиэхэ үйүн үйэнэ, дьоҥнуун-саргаҕын, кэргэниэн, оҕолоругун ыытта дьоллоохтук, доруобаннык сылдьыҥнар баҕарабыт.

Аймахтарыг Пестеретэр.

x x x

Ытыктыыр күүдү күтүөлүт ЕРМОЛАЕВ Николай Васильевич. Эйигин 55 сааскын туолар юбилейыгынан биһигиттэн дьиэ кэргэттэр ааныгыттан истиҥ сүрэхтэн ытыктык эҕэрдэлиибит. Баҕарабыт өссө даҕаны бар дьонуг ортотугар үлэ, үөрүү үөһүгэр сылдьыҥнар. Алтыыбыт: кырдьар диэни билэмэ, ыалдьан-сүтэн хаалыаҥ, үөрүү нотүү хыыммыгар олох дьолго хардыытыныан тэҥнэ биэриэн хаалыс, оҕолоргор-мичаттарыгар мэлдьи ыраас холобур буоллаг үөрдэ сырыт.

Дириҥтэн Васильевтар, Одьулуунтан Артуновтар.

x x x

Күүдүтүк саныыр убайбытын ТИМОФЕЕВ Иван Петровичы үлэ ветерана, үөрүүлээх юбилейынан эс сүрэхититтэн истиҥник эҕэрдэлиибит. Сэтта уонтаг тиийэ сиэйэ сиэтээр, аҥыс уонтаг тиийэ атаралыы хаамаар, зоҕус уонтаг тиийэн торуоскаҕа тиэмнээр, сүүс сааскар тиийэн сүүскүттэн өйөтүмаар диэн сахалыы алгыс тылларын этабит.

Тимофеевтар, Романовтар, Константиновтар.

Бурдук дьыалатын рынок экономикатын ыллыгар кыллаҥны — Саратовка тэриллибит Россиятаҕы бурдук табаарынай биржатын сүрүн суруга. Учредителлэриттэн Россия 36 уобаластарын уонна республикаларын государственнай уонна коммерческай предприятиелара буоллулар. Техника саҥа сыпыалара фермердэри эрэ буолбакка, кыахтаах колхозтары уонна совхозтары эстин кирбиитигэр туруордулар. Биржаҕа наадыйыы ол иһин тыын суолталанна.

(ССТА фотохрониката).

Эҕэрдэлиибит!

Үөрүүлүүр оскуолам, Чурапчы орто оскуолата 120 сылын туолуутугар маҥнайгы учууталбын Михаил Семенович РОМАНОВЫ, кылаабынай салайаччыларын Анна Егоровна ГОРДЕЕВАНЫ, Прасковья Прокопьевна ЗАХАРОВАНЫ, Валентина Ивановна СИВЦЕВАНЫ, Мария Алексеевна СИДОРОВАНЫ, Тамара Владимировна ЗАХАРОВАНЫ, оскуола директордарыгар үлэлээбит Гаврил Дмитриевич ЕФИМОВЫ, Николай Иванович ДЬЯЧКОВСКАЙЫ уонна кинилэриттэн сиэйдээн оскуола биллиэннэ коллективын истиҥник эҕэрдэлиибин. Үөрэппит учууталларбар барда махталбын тиэрдэбин. Кинилэрэ үтүө сыллаах сыраалаах үлэлэрэ өссө үчүгэй түмүктэрдээх, ситиһиилэрдээх буоларыгар, дуурук, үөрүкүөтө, эдэр-сэниэ, чэгиэн-чэбдик сылдьалларыгар баҕарабын.

Оскуола 1969 с. выпускницата М. ДЬЯЧКОВСКАЯ.

«Агропромэнерго» тэриллэтэ газоэлектросварщик үс ыйдаах толобуҥа суох курсугар, үөрэнээччилэри ыытар. Үөрэх муус устар 13 күнүттэн саҕаланар. Баҕалаахтар үлэ кэмигэр кэлэн эбэтэр 21-762 телефонунан кэпсэтиг.

Дирекция.

Чурапчы оройуонун администрацията легковой автомашинаҕа ШОФЕРГА наадыйар. Үлэ төлөбүрүн, усулуобуйатын туһунан 21-378 №-дээх телефонунан билсиҥ.

Маҥы соҕотуоҥкалыыр тэриллэлэр уонна иэйилээннээх истиилэригэр

Тыаҕа уоттан сэрэхтээх буолуу быраабылаларын көрдөбүллэрин толорор сыалтан муус устар 5 күнүттэн ыам ыйын 5 күнүгэр диэри 1991—1992 сс. туруу, оттуу маҥа кэрдиллибит уонна былырыын ыраастамматтах дэлэҥнэлэргэ мас тобоҕун уонна мутугу ыраастаан уматыы ыйа биллэриллэр. Ыраастааһынтан дэлэҥнэ таһыгар маҥа тангастаабыт үрэхтэр, алаастар саҕалара эмиэ хабыллаллар. Кыайан тиэллибэтэх мас чөмөхтөөн, сабаанаан хаалларыллыахтаах.

Бу көрдөбүллэри толорботохтор материальнай эмиссиягэ тардыллыахтара диэн сэрэтэбит.

Лесхоз.

Чурапчы оройуонун администрацията легковой автомашинаҕа ШОФЕРГА наадыйар. Үлэ төлөбүрүн, усулуобуйатын туһунан 21-378 №-дээх телефонунан билсиҥ.

„Чэчир" телестудия көрдөрөр

Муус устар 2 күнэ

1. Чурапчы орто оскуолата аҥылыйыыта 120 сылын көрсө.
2. «Робокоп» II чаах.
3. «Думбо» видеофильм.

Муус устар 3 күнэ

1. Мультфильм.
2. «Чужие» видеофильм.
3. Музыкальнай программа.

Муус устар 4 күнэ

1. Мультфильм.
2. «Гаваны» видеофильм.
3. Музыкальнай фильм.

Муус устар 5 күнэ

1. Нолуон оройуонааҕы инспекциятын начальника Р. Д. Шадрикаттан интервью.
2. Ньурбатааҕы милиция музейын ыытта биллиҥиннэрэбит.
3. «Заваруха в городе» видеофильм.

АТАСТАҺАБЫТ

—Арыылаахтааҕы арендаҕай предприятие ПАЗ автобуһу УАЗ газик автомашинаҕа;

—10 размердаах маҥан итальянскай ботаны 42 размердаах импортнай кроссовкаҕа. Тел. 21-059 (үлэ кэмиттэн);

—саҥа «Минскэй» мотоциклы үчүгэй туруктаах коло охсорутар уонна мунньарыгар. Тел. 21-691, М. П. Флегонтов;

—Мурун Тымныйаҕа көҥдөйө бүппут, уһаайбалаах 8х8 м кэмэйдээх дьэҥэн туруору «Урал» мотоциклга. Тел. 21-470, Е. Е. Попов.

БАЛЫЫҺА ОҢОРОР ӨҢӨЛӨРҮНЭН ТУҺАНЫҢ!

Биин балыыһаҕа муус устар 1 күнүттэн маннык өнөлөр маннык сыанаҕа оноһуллаллар:

—инэнэн эмтээһин—1 сеанс 15 солк.;

—лазерынан эмтээһин—1 сеанс 20 солк.;

—иридодиагностика (кийи хараҕын харатыгар барар уларыйыыларынан көрөн диагноз туруоруу) 1 сеанса 15 солк.;

—массаж, илбийэн эмтээһин—1 сеанса 10—15 солк.;

—мануальнай терапия—1 сеанса 20 солк.;

—фиброгастроскопия (аппаратынан куртаҕы көрүү) 50 солк.;

—тылынан дьайан эмтээһин 1 сеанса 10 солк.

Ыарыһах туһаннаах врачка көрдөрөр, онтон балыыһа кассатыгар харчытын төлөөн баран эмтэнэр.

Мануальнай терапия балыыһа хонтуоратын дьиэтигэр, эмтээһин аҥын көрүүнэрэ амбулаторияҕа ыытыллаллар.

Тэриллэлэр үлэһиттэрин эмтэтэргэ балыыһа администрациятын ыытта дуогабардаһыахтарын сөп.

Балыыһа администрацията.

Аччыгый калибрдаах винтовканан сыал ытыыга оройуон аһаҕас чемпионатын БАЛАҺЫАННЬАТА

Аҕа дойду сэриитин кыттыылааҕа, иккі Кыһыл Сулус орден кавалера оройуон бочуоттаах гражданина Нотовицын Тимофей Степанович кубогар сыал ытыыта иннин көрүүгэ ыытыллар: булт тозовкатыынан (ТОЗ-17, 18 аһаҕас прицеллээх) ытыыга уонна спортивнай тозовканан (диоптрическай прицеллээҕинэн) ытыыга.

Кыттааччылар сытан эрэ илии үрдүттэн 50 метргэ 7 №-дээх сыалы ыталлар. 5 ытыы—боруобалааһын, 30 ытыы зачекка.

Стартовай усуйуос—50 солкуобай. Усуйуоһу төлөөбүттэр хаста да кытталлара көҥүл.

Дьахталларга: спорт.

БИРИИСТЭР

I миэстэ булт тозовкатыгар—100 ботуруон;
I миэстэ спорт. тозовканан—100 ботуруон;
II миэстэ булт тозовкатыынан—30 ботуруон;
II миэстэ спорт. тозовканан—30 ботуруон;
III миэстэ булт тозовкатыгар—20 ботуруон;
III миэстэ спорт. тозовканан—20 ботуруон.

тозовканан ытыыта I миэстэҕэ супер-бириис, II уонна III миэстэлэргэ сыаналаах бириистэр туттарыллаллар.

Эр дьоҥҥо даҕаны, дьахталларга даҕаны саамыынан хаччахтааһын суох.

Ыытыллар бириэмэтэ—муус устар 18 күнэ сарсыарда 10 чаастан Мараалаайы бөһүөлэгэр.

Күрэхтэһиигэ спонсардыыр уонна тэрийэн ыытар «Саҕах» добровольнай реабилитационнай акционернай ассоциация. Кыайыылаахтары таһыынан хас биирдии кыттааччыга иннин өйдөбүнньук вымпеллара туттарыллыахтара.

Күрэхтэһиҥ буолар сиригэр итии чэй, эт аһылык баланнаэр.

Күрэхтэһиигэ оройуон иэйилиэктэрэ уонна барыы баҕалаахтар ыытыллаллар. Кыттааччылар сааларын, оптическай приборларын, ытар ботуруоннарын илдьэ кэлэллэр. Кыттал суох буолуутун техникатыгар инструктаж ыытыллыыр буолуохтаахтар. Кыттарга сайыанканы муус устар 15 күнүгэр диэри спорткомитетка киллэриллэр.

Баһаалыста, кэлэн 50 солкуобайга 100 устуука ботуруон, супер-бириис илдьэ бараргытыгар ыҥырабыт.

«Саҕах» добровольнай реабилитационнай ассоциация.

Оройуоннаҕы спорткомитет.

Хоту иэйиҥ ыытылыаҕа, үлэ ветерана

ОКОНЕШНИКОВ Гаврил Иванович

олбүтүнэн дириҥ кутурданнарын тиэрдэллэр:

—кэргэнигэр, оҕолоругар, аймахтарыгар дьиэ-уот, коммунальнай хаһаайыстыба холбоһуҥун коллектива;

—ыыһыгар терапевтическай отделение медсестратыгар Оконешникова Прасковья Гаврильевнаҕа оройуоннаҕы ыаҥ балыыһа коллектива;

—ыыһыгар начальнай кылаас учууталаа Михайлова Наталья Гаврильевнаҕа Чурапчы орто оскуолатын администрацията уонна профкома;

—ыыһыгар райстат урукку үлэһитигэр Федорова Александра Гаврильевнаҕа оройуоннаҕы статистика отдела;

—уолуттар водитель Оконешников Дмитрий Гаврильевичка оройуоннаҕы баһаартан быыһыыр этэрээт салалтата, профкома.

Кэбээйиэ хоһуу уонна педагогическай үлэ ветерана

МАКАРОВ Семен Константинович

олбүтүнэн кэргэнигэр Флегонтова Ниургустана Дмитриевнаҕа, оҕолоругар, сиэнэриттэр кутурданнарын тиэрдэллэр.

—Сылан кэбиниэгин уонна «Чурапчы» совхоз администрациялара, совхоз профкома, Сылан сельсовет Совета;

—Сылан орто оскуолатын коллектива.

Чурапчы райпотун бырабылыанньата, профсоюзнай тэриллэтэ уонна Бахсы эргиэнин предприятиета райпо бухгалтера Лыткина Дарья Николаевнаҕа иэйиҥ тапталлаах иэйэтэ эргиэн ветерана

ЛЫТКИНА Матрена Гавриловна

үөннүк ыараханнык ыалдьан олбүтүнэн дириҥ кутурданнарын биллэриллэр.

Редакторы солб. М. Н. СИДОРОВА.

ОБЩ АДРЕС: 678700, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а». ТЕЛЕФОНЫ: редактор—21-332, отделы—21-265, общий—21-505.

Учредитель газеты «Саҥа олох»—районный Совет народных депутатов.
Газета издается на якутском языке, выходит по вторникам, четвергам и субботам.
Индекс газеты 54067. Объем—1 усл. печ. лист. Тираж—4404.

ЗАКАЗ № 40. Чурапчинская районная типография Госкомпечати Республики Саха, с. Чурапча, ул. Карла Маркса, 26 «а».